

Valmisteluryhmä / Laati
Perhetyön ja perhekuntoutuksen LAPE-työryhmä

Palvelukuvaus

Palvelukuvauksen avulla on tarkoitus selvittää ja jäsentää Uudenmaan tasolla (*summatieto*) yksittäisen palvelun/palvelukokonaisuuden sisältö ja luoda ymmärrystä siitä, miltä Uudenmaan maakunnan alueella toimiva ko. palvelukokonaisuus tällä hetkellä näyttää. Ymmärryksen pohjalta pystytään luomaan kokonaiskuvaa ja näkemystä tulevaisuuteen, ts. miltä palveluiden tulee näyttää ja minkälaisia palvelukokonaisuuksia tulee muodostaa vuoden 2019 jälkeen. Tällä lomakkeella kerättyä laadullista dataa hyödynnetään mm. maakuntastrategian ja sen sisältämän palvelustrategian valmisteluprosessissa.

Kuvauksen tulee kattaa kaikkien tehtäviä luovuttavien organisaatioiden (kuntien) palvelut. Niissä palveluissa/lomakkeen osissa, joissa tämä ei ole mahdollista, laaditaan erilliset kuvaukset. Valmisteluryhmän puheenjohtaja linjaa tarvittaessa käsiteltävää palvelu-/tehtävävalikoimaa muutosjohtajaa konsultoiden.

Palvelukokonaisuuden nimi: Lastensuojelun ympärivuorokautinen perhekuntoutus laitoksessa

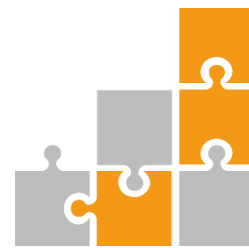
Palvelun sisältö

Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus lastensuojelulain 7 luvun 36 §:n mukaisten avohuollon tukitoimien tarpeeseen vastaavaa palvelua. Lapsen tukitoimien tarvetta arvioitaessa huomioidaan ensisijaisesti lastensuojelulain 4 § mukaisesti lapsen etu. Perhekuntoutus voi olla myös sijaishuollon aikainen tukitoimi esimerkiksi kotiutumisen tueksi ja/tai arvioimiseksi.

Ympäri vuorokautista perhekuntoutusta tarjotaan lapsille ja perheille, joiden tilanteeseen tarvitaan vahvaa, muutosorientoitunutta tukea ja joilla voi olla vaikeutta sitoutua suunnitelman mukaiseen työskentelyyn. Perhekuntoutuksen tulee sisältää ammattilaisen tukea sen jäsentämiseen, millaisia muutostarpeita perheen tilanteessa on ja millaisin keinoin tavoitteeksi asetettuun muutokseen on mahdollista edetä.

Ympäri vuorokautista perhekuntoutusta laitoksessa voidaan järjestää avo- tai sijaishuollossa olevalle lapselle asiakassuunnitelmaan perustuen tai kiireellisenä avohuollon tukitoimena. Sijoitus ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen perustuu lastensuojelun avohuollon tukitoimia koskeviin lastensuojelulain pykäliin 36 §, 37 §, 37a ja 37b§, huostaanoton valmistelun ja sijaishuollon pykäliin (LSL 40-50 §) tai jälkihuollon pykäliin (LSL 75-76§). Palvelua toteutetaan edellä mainittujen lastensuojelulain säännösten mukaan.

Tässä palvelukuvauksessa ei kuvata sisältöjä, joista nykytilanteessa käytetään useimmiten termejä ”avoperhekuntoutus” tai ”päivämuotoinen perhekuntoutus”. Lähtökohdana on, että tehostettua perhetyötä organisoitaessa ja järjestettäessä sen sisällöt, tarvittava osaaminen ja toteuttamisen tapa (kotiin, toimipisteessä, ryhmä,

yhdistelmä) muotoillaan tarkoituksenmukaisesti, kunkin alueen asiakkaiden tuen tarpeisiin kohdentuen. Tehostettu perhetyö voi siten olla sisällöltään ”avo- tai päivämuotoista” perhekuntoutusta vastaavaa palvelua.

Palvelukuvauksissa lastensuojelun tehostetusta perhetyöstä ja laitoksessa järjestettävästä 24/7 perhekuntoutuksesta muodostuu sisällöllisesti yhtenäinen, kuntoutukseen ja muutokseen lapsen tilanteessa tähtäävä kokonaisuus. Tehostetun perhetyön ja ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen jaksoista voidaan tarvittaessa luoda sisällöltään yhtenäinen, suunnitelmaan perustuva kokonaisuus (ns. intervalliorientaatio).

Tässä kokonaisuudessa ympärivuorokautinen perhekuntoutus eroaa tehostetusta perhetyöstä ensisijaisesti siten, että laitospäristö mahdollistaa lapsen suojelun ja tilanteen seurannan myös vakavampaa huolta aiheuttavissa tilanteissa. Lisäksi ympärivuorokautinen perhekuntoutus mahdollistaa muutoksessa tarvittavien uudenlaisten taitojen (kuten vuorovaikutus) erityisen intensiivisen harjoittelun.

Keskeisintä palvelun sisältöä on yhteinen tilanteen arviointi ja jäsentäminen ja sen kautta muutokseen tähtäävään, suunnitelmalliseen työskentelyyn motivoiminen. Tämän lisäksi tehostetussa perhetyössä on painopisteenä muutosorientoitunut, vanhemmuutta, arjen taitoja, sosiaalista toimintakykyä ja perheen vuorovaikutussuhteita vahvistava ohjaus, jossa työskentelyn tavoitteena olevia valmiuksia harjoitellaan yhdessä arvioimalla, tekemällä ja mallintamalla. Tarkennettu sisältö ja työskentelytavat sekä työskentelyn kesto määräytyvät tuen tarpeiden ja lapsen asiakassuunnitelman mukaan.

Palvelun sisällön painotus voi olla joko muutosorientoitunut kuntoutus tai tietyissä tapauksissa perhetilanteen arviointi. Mikäli työskentelyn sisältönä on puhdas perhearviointi, tulisi tällainen toiminta olla omana osastona tai yksikkönä erillään kuntoutuksesta.

Ympärivuorokautinen perhekuntoutus on sisällöltään pääasiallisesti sosiaaliohjauksen osaamiseen pohjautuvaa. Lisäksi on yleisimmin perhekuntoutusta järjestettäessä on arvioitu tarkoituksenmukaiseksi, että ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen yksikössä on saatavissa toimintaterapeutin, psykiatrisen sairaanhoitajan, psykologin ja psykoterapeutista osaamista.

*Palvelujen
käyttäjät,
käyttäjärühmät*

Kohderymänä ovat pääasiallisesti lastensuojelulain 7 luvun 36 §:n mukaisia avohuollon tukitoimia tarvitsevat 0-18 -vuotiaat lapset ja heidän perheensä. Pienemmässä määrin käyttäjäryhmiä ovat myös sijais- ja jälkihuollon asiakkaat.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia tarvitsevien lasten ja perheiden osalta ei ole tehty ko. asiakasryhmän sisäistä segmentointia tai tuen tarpeisiin pohjautuvaa ryhmittelyä (vrt. esim. lastensuojelun laitoshoidto). Kuntien strategista kehittämistä ohjanneet segmentit ovat laaja-alaisia.

Osaamisen kehittämisen tarpeiden näkökulmasta perhekuntoutuksen asiakkaita voi olla mielekästä ryhmitellä perustuen lapsen ikään tai tuen tarpeisiin. Tulokset perhetyö vauvaperheessä, pikkulapsiperheessä, kouluikäisen perheessä ja nuorisoiikäisen perheessä saattaa edellyttää eriytyntä tietoa ja taitoa. Lasten ja perheiden keskeisten tuen tarpeiden tietopohja on muun muassa tilasto- ja tutkimustieto yleisimmistä lastensuojelun asiakkuuden tarvetta aiheuttavista tekijöistä. Niitä ovat esim. lasten ja/tai vanhempien päihteiden käyttö tai muut riippuvuudet, mielenterveyden häiriöt, vuorovaikutusongelmat sekä väkivalta.

Ympäri vuorokautista perhekuntoutusta tulisi erotuksena tehostetusta perhetyöstä tarjota ensisijaisesti seuraaville ryhmille:

- Perheet, joista on tehty ennakkollinen lastensuojeluilmoitus ennen lapsen syntymää ja sosiaalityöntekijä on arvioinut, että perheen riskitekijöiden takia on tarpeen selvittää ympärivuorokautisessa valvonnassa perheen ja lapsen tilanne. Tällöin perhekuntoutus aloitetaan jo ennen lapsen syntymää.
- Perheet, joista sosiaalityöntekijä on arvioinut, että perheen riskitekijöiden takia on tarpeen selvittää ympärivuorokautisessa valvonnassa perheen ja lapsen tilanne (nk. perhearviointi).
- Perhe, josta sosiaalityöntekijä on arvioinut perheen tarvitsevan ympärivuorokautista perheen kuntoutusta esimerkiksi perheen vakavien vuorovaikutushäiriöiden tai suurten arjenhallinnan pulmien takia.

Palvelujen käyttäjien määräytyminen

Lastensuojelun ympärivuorokautinen perhekuntoutus on lastensuojelulain perusteella järjestettävä avo-, sijais- tai jälkihuollon tukitoimi, joka on määräaikaista ja josta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Palvelutarpeen selvittäminen

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi lapsen palvelun tarpeen, hyödyntäen lapsen ja perheen tilanteen perusteella tarpeelliseksi arvioitua monialaista yhteistyötä (LSL 14 §) Sosiaalityöntekijä laatii asiakassuunnitelman, johon sisältyy kokonaisvaltainen arvio lapsen ja perheen tilanteesta sekä palvelun ja tuen tarpeesta. Asiakassuunnitelman laaja-alaiset tavoitteet ohjaavat perhekuntoutusjakson yksityiskohtaisempaa työskentelysuunnitelmaa. Lapsen asiakassuunnitelman tavoitteiden toteutumista seurattaessa tulee huomioida perhekuntoutuksen aikana karttuva ja tarkentuva tieto palvelutarpeesta.

Akuuteissa tilanteissa perhekuntoutus voi tarvittaessa alkaa jo palvelutarpeen arvioinnin aikana tai kriisitilanteissa kiireellisenä avohuollon tukitoimena (LSL 37b).

Vaikuttavuus

Perhekuntoutuksella tavoitellaan lapsen ja perheen tilanteen vakaantumista sellaiseksi, että tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle ei ole ja perhe pystyy elämään itsenäisesti tai muiden palveluiden tuen avulla. Perhekuntoutuksen vaikuttavuuden arvioimisen ensisijainen kriteeri on siten se, että sillä on myönteistä vaikutusta lapsen suojelutarvetta aiheuttaviin tekijöihin. Keskeisintä on pyrkiä vaikuttamaan perheen kykyyn hahmottaa omaa tilannettaan ja tuen tarvettaan, motivoida muutosta tukevan muiden palveluiden tarjoaman tuen vastaanottamiseen. Lisäksi on tärkeää varmistaa tiiviissä yhteistoiminnassa lapsen asiasta vastaavan sosiaalityöntekijän ja muun yhteistyöverkoston kanssa perheen ensisijaisesti tarvitsemien perus- ja erityispalveluiden saatavuus ja toimivuus suhteessa lapsen ja perheen tilanteeseen ja tuen tarpeisiin. Perhekuntoutuksen vaikutus voi olla myös sijoituksen estäminen tai lapsen sijoituksen toteuttaminen lapselle mahdollisimman turvallisella tavalla.

Vaikuttavuuden arviointi:

Sekä kuntien omassa perhekuntoutuksessa että yksityisillä palveluntuottajilla ja järjestöillä on käytössä erilaisia palvelun vaikutusten seurannan ja vaikuttavuuden arvioinnin mittareita. Näistä ei kuitenkaan ole saatavilla koottua tietoa eikä niiden yhteismitallisuutta ole minkään tahon toimesta arvioitu.

Ensisijaisesti perhekuntoutuksen vaikutuksia tulisi seurata keräämällä tietoa tapauskohtaisista prosesseista. Tapauskohtaisessa vaikuttavuuden arvioinnissa on mahdollista hyödyntää strukturoituja mittareita (toimintakykymittari/Apotti) ja työskentelyyn osallistuvien toimijoiden tuottamaa arviota (numeraalinen arvio suhteessa asetettuihin tavoitteisiin). Tapauskohtaisen vaikutusten seurannan ja vaikuttavuuden arvioinnin tulisi olla systemaattista ja yhteismitallista lastensuojelun palvelukokonaisuudessa. Tapauskohtaisen vaikuttavuuden arvioinnin mittaaminen

tulisi kiinnittää asiakassuunnitelmiin (asiakassuunnitelmiin sisältyvien tilanearvioiden säännöllinen päivittäminen hyödyntäen strukturoituja mittareita ja eri näkökulmista tuotettua arviota tavoitteiden toteutumisesta).

Lisäksi voi olla tarkoituksenmukaista ottaa kattavasti käyttöön ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen soveltuvia yleisiä, esimerkiksi perheen toimintakykyä tai vuorovaikutussuhteita jäsentäviä strukturoituja mittareita.

Sidosryhmät ja kumppanuudet

Sisäiset sidosryhmät ja kumppanuudet: Lastensuojelun sosiaalityö, lastensuojelun palvelut, palveluiden asiakasohjaus.

Ulkoiset sidosryhmät ja kumppanuudet määräytyvät laaja-alaisesti, lapsen ja perheen tuen tarpeista ja tilanteesta käsin. Yleisimmät perhetyön yhteistyökumppanit ovat samoja, kuin muutoinkin lastensuojelun palvelukokonaisuudessa: Lasten, nuorten ja aikuisten psykiatrista hoitoa tai muuta hoitoa/kuntoutusta ja päihdehoitoa/-kuntoutusta tarjoavat tahot (ml. järjestöt); koulu ja varhaiskasvatus sekä muut lapsille, nuorille ja perheille suunnatut peruspalvelut (perhekeskuksen kaikki ydinpalvelut; työllistämispalvelut, nuorisotoimi) sekä poliisi.

*Palvelulupaus
Henkilöstö
ja toimipisteet*

Helsinki:

Perhekuntoutus, jonka päällikön alaisuudessa ovat ympärivuorokautinen perhekuntoutus ja päivämuotoinen perhekuntoutus. Ympärivuorokautisessa perhekuntoutuksessa on 7 asiakaspaikkaa. Asiakkaille on Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksessa 7 asuntoa ja yhteinen olohuone, keittiö ruokailutila sekä vastaanoton kanssa yhteiskäytössä olevat sauna ja kylpyhuoneet. Ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen kuntoutusjakson pituus on pääsääntöisesti 2 kuukautta. Päivämuotoisessa perhekuntoutuksessa on asiakaspaikkoja noin 40 asiakkaalle, riippuen asiakkuuksien intensiteetistä. Asiakkaille on Rastilan toimipisteessä käytössä yhteisiä ryhmätiloja ja samassa kiinteistössä on henkilökunnan tilat. Päivämuotoisen perhekuntoutuksen kuntoutusjaksojen pituus vaihtelee 4-6 kuukauteen.

Henkilökunta: 1 Perhekuntoutuksen päällikkö, 1 psykologi, 2 psykoterapeutti 1 toimintaterapeutti, 2 vastaava ohjaaja, 2 sairaanhoitaja, 15 ohjaaja, 4 sosiaaliohjaaja, 1 kotihuollon ohjaaja, 1 keittäjä ja 1 laitoshuoltaja.

Ammattihenkilöstön pätevyysvaatimukset: Korkeakoulututkinto, AMK-tasoinen tutkinto tai aiempi vastaava opistotasoinen tutkinto. Muulla hoito- ja kasvatustehtävissä olevalla henkilökunnalla on tehtävään soveltuva muu ammatillinen perustutkinto. Henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksissa on otettava huomioon toimintayksikön asiakaskunnan erityistarpeet ja toiminnan luonne.

Espoo:

Tuomarilan perhetukikeskus, jonka johtajan alaisuudessa myös 2 tehostetun perhetyön tiimiä. Perhekuntoutusosastoja on kaksi, jotka toimivat ympärivuorokautisesti sunnuntai-illasta perjantaihin, lisäksi viikonloppuisin tehdään suunnitellusti kotikäyntejä. Osastot neljälle ja kuudelle perheelle. Kuntoutusjaksojen pituus tyypillisesti 4 – 5 kuukautta. Henkilökuntaa 2 vastaava ohjaajaa ja 14 ohjaajaa, joiden koulutusvaatimus vähintään soveltuva AMK-tasoinen tutkinto tai aiempi vastaava opistotasoinen tutkinto. Ohjaajien koulutustausta moniammatillinen: sosionomi, yhteisöpedagogi, kättilö, sairaanhoitaja, opettaja. Lisäksi kaksi erityistyöntekijää: toimintaterapeutti ja perheterapeutti, jotka ovat myös perhetukikeskuksen tehostetun perhetyön käytössä..

Vantaa:

Ympärivuorokautinen perhekuntoutus perheille: Kuusenkäpy ja Perhepaikka Kuusenkäpy: 0-6 v. perheille. Vastaava ohjaaja, 11 sosiaaliohjaajaa, sairaanhoitaja/toimintaterapeutti. Perhepaikka: vastaava ohjaaja, 11 sosiaaliohjaaja,

sairaanhoitaja/toimintaterapeutti. Muut työntekijät: psykologi, 2 ruokapalveluvastaavaa, toimistos sihteeri. Ammattihenkilöstön pätevyysvaatimukset: AMK-tasoinen tutkinto/muu korkeakoulututkinto (psykologi).

Uusimaa:

- Lohjalla suunnitteilla perhekuntoutusta Ojamon perhetukikeskuksen yhteyteen.
- Porvoossa perhekuntoutus järjestetään Alva-talossa, jossa on kahden perhepaikan lisäksi 7 paikkainen nuorisokoti. Alva-talon henkilökunta koostuu 9 ohjaajasta ja 1 vastaava ohjaaja, lähes kaikilla työntekijöillä sosionomi amk tutkinto. Nuorisokodissa on yöaikaa 1 työntekijä, joka vastaa myös perhepaikkojen asiakkaista, tarvittaessa yövuoroon resurssoidaan erikseen lisää työntekijöitä. Samat työntekijät työskentelevät sekä nuorten että perheiden kanssa, perheen omatyöntekijä määritellään erikseen. Osa työntekijöistä on koulutautunut perhearviointiin

Henkilöstöllä on oltava erilaista menetelmäosaamista johonkin perhekuntoutuksessa yleisesti käytettyyn menetelmään (esimerkiksi VIG, MIM, Theraplay, BBIC, tai jokin muu perhekuntoutuksen menetelmä) sekä koulutusta/kokemusta mielenterveys-, kriisi- ja päihdetyöstä.

Resurssit

Helsinki: -

Espoo: Vuonna 2017 omassa palvelussa 55 lasta (34 perhettä) ja ostopalveluissa 24 lasta. Omaa palvelua 70% ja ostoja 30 %

Vantaa:

Omaa palvelua 90% ja ostoja 10% (v.2016). Vuositason kustannuksia vaikea arvioida koska silloin oli vielä avohuollon osasto alaisuudessa. Arvio vuositason kustannuksista 2016 n. 1 900 000€. Ostokustannuksia yhteensä 285 000€ mutta se pitää sisällään myös ensikodit ja päihde-ensikodit.

Uusimaa:

- Perhekuntoutus järjestetään useimmissa kunnissa ostopalveluna, koska ympärivuorokautista perhekuntoutusta ei ole omana palveluna lainkaan.
- Porvoossa perhekuntoutus tuotetaan valtaosin omana palveluna, ainoastaan erityistilanteet kuten päihde- tai ensikotipalvelut ostetaan ulkopuolelta.

Hyvät käytännöt, kehittämiss-hankkeet

Esimerkkejä kehittämisestä:

- Perhekuntoutuksen lisäksi perhearviointi-jaksot
 - Toiminta-ajatus: Vaativat perhearviointia edellyttävät tilanteet, mutta ei kiireellisen sijoituksen perusteita. Selkeä eronteko vastaanottoon: emme siis halua lähteä rakentamaan ”perhevastaanotto-palveluita”.
 - Perhekuntoutukseen tulon estävät yleiset kriteerit ja tapauskohtainen peilaus kiireellisen sijoituksen tarpeeseen
 - Esimerkkinä pienen vauvan/lapsen ilmeinen kaltoin kohteluriski (sekä fyysinen että emotionaalinen): vaativan arviointityöskentelyn ja suojelua tarjoavan palvelun yhdistäminen.
- Jaksotyypisistä jatkuvaan ”non-stop” -palveluun
- Määrämittaisista jaksoista asiakkuuden tarpeen mukaiseen kestoan.
- Aitoon ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen, eli henkilökunta paikalla myös öisin ja viikonloppuisin
- Intervallijaksot tehostetun perhetyön ja perhekuntoutuksen välillä

- Etsiä, kokeilla ja ottaa käyttöön perhekuntoutuksen aloitusvaiheen mittaristo, jonka arviointimenetelmät ovat tutkittuja ja hyväksi todettuja, lisäävät asiakkaan osallisuutta prosessissa, ovat toistettavissa perhekuntoutusjakson lopussa jakson aikana saavutetun muutoksen mittaamiseksi.

Palvelujen yhdyspinnat ja yhteistyö muiden palveluiden kanssa sekä miten palvelujen integraatio toteutetaan

Keskeinen yhteistyötaho on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Perhekuntoutusyksiköissä tehdään yhteistyötä myös muiden lastensuojelun toimijoiden, kuten tehostetun perhetyön kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä koulujen, päiväkotien, sosiaali- ja kriisipäivystyksen sekä lastensuojelun virka-aikaisen päivystyksen kanssa.

Lasten ja perheiden laaja-alaisen ja yleisimpien tuen tarpeiden takia perhekuntoutuksen sisältöä tulisi kehittää integratiivisesti siten, että perhekuntoutuksen työntekijä voisi tarvittaessa tehdä työparityötä esimerkiksi erikoissairaanhoidon, muun terveydenhuollon ammattilaisen tai muun toimijan kanssa. Synergiaa saataisiin tuolloin perhekuntoutuksen laaja-alaisen ohjauksellisen ja suojellisen osaamisen sekä kohdennetun erityisosaamisen yhdistämisestä. Kun yhteistyö toteutetaan suunnitelmallisesti, voidaan eri toimijoiden käyntejä perheessä ketjuttaa perheen tilanteeseen sopivaksi kokonaisuudeksi sekä luoda työskentelylle yhteisiä tavoitteita. Integratiivisen yhteistyön kehittämistä tulisi ensisijaisesti tarkastella perheen saaman hyödyn ja palvelukokemuksen näkökulmasta. Yhteensovittavalla johtamisella tulisi varmistaa, että ammattilaisten yhteistyötä tuetaan selkeiden, yhdessä luotujen toimintamallien ja tarvittaessa myös yhteisen koulutuksen keinoin.

Integratiivisia kumppanuuksia tulee tukea luomalla yhteisiä toimintamalleja, joissa lastensuojelun, koulun/varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon palvelut työskentelevät saumattomassa yhteistyössä. Lapsi- ja perhekohtaisesta yhteistyöstä sovitaan lapsen asiakassuunnitelmassa ja yhteistyön toteuttamisen tapaa kuvataan tarkemmin perhetyön työskentelysuunnitelmassa. (yhteinen työskentelysuunnitelma, kun hallintokuntarajat ylittävää yhteistyötä).

Palvelun laatu

Esimerkkejä kuntien käyttämistä laadun seurannan keinoista:

- Yhteenvetojen ja dokumenttien laatu
- Asiakaspalaute- ja vaikuttavuuskyselyt tai -järjestelmät (Apotti-asiakastietojärjestelmään on integroitu Kuntaliiton toimintakykymittari, jonka avulla pystytään seuraamaan perheenjäsenten omaa käsitystä tilanteestaan ja sen edistymisestä asiakkuuden aikana ja vertailemaan sitä työntekijöiden arvioon)
- Kanteluiden ja muistutusten seuranta

Toiminnalliset ja taloudelliset mittarit

Esimerkkejä kuntien käyttämistä mittareista:

- Hoitovuorokausien määrä (täyttöaste)
- Hoitovuorokauden hinta
- Välittömän asiakastyön määrä
- Fiilismittari joka 3. kuukausi mittaa työntekijöiden jaksamista, työn sujumista ja esimiestyötä
- Turvallisuuspoikkeamat
- Kunta10 ja henkilöstökyselyt lastensuojelun sosiaalityöntekijöille työolosuhteista
- Uhka- ja vaaratilanneilmoitusten raportointi ja suunnitelmallinen käsittely

Osallisuus ja vaikuttaminen

Asiakas on vahvasti osallisena omassa prosessissaan, joka alkaa yhteisellä arviolla ja tavoitteiden määrittelyllä. Perhekuntoutuksessa olevat asiakkaat laativat henkilökunnan kanssa kuntoutus- ja viikkosuunnitelmat. Käytössä on osallistava dokumentointi, jossa asiakkaat joko näkevät suoraan kirjatun tekstin tai voivat

kommentoida sitä työskentelyn aikana tiheästi käymällä kirjaukset läpi työntekijöiden kanssa Sekä asiakkaan kanssa käytyjen keskustelujen että kirjallisen palautteen avulla perhekuntoutusta voidaan kehittää entistä enemmän asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Erilliset kokemusasiantuntijaryhmät, asiakasraadit ja asiakastyöpajat ovat myös kunnissa käytössä olevia tapoja kehittää palveluja yhdessä asiakkaiden kanssa. Näihin osallistuu vain valikoitu joukko asiakkaita, joten tärkeää on osallisuuden mahdollistaminen jatkuvalla asiakaspalautteen keräämisellä sekä keskusteluihin perhetyön yhteydessä, että erillisellä (sähköisellä) palautekyselyllä työskentelyn päättyessä.

*Kielelliset
oikeudet*

Ruotsinkielisten asiakkaiden palvelutarpeet pyritään huomioimaan rekrytoinnissa. Lisäksi eri kielisten asiakkaiden kanssa työskenneltäessä käytetään tulkkia, mikäli asiakkaan äidinkieltä osaavaa työntekijää ei ole saatavilla.

*Muutoksen
mahdollisuudet
ja muutos
asiakas-
näkökulmasta*

Lastensuojelun ympärivuorokautista perhekuntoutusta järjestetään tällä hetkellä eri kunnissa sekä omana että ostopalveluna. Jatkossa perhekuntoutus omana toimintana järjestetään kiinteänä osana erityistasolle paikantuvaa lastensuojelun palvelukokonaisuutta.

Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen järjestämisen osalta tulisi selvittää perusteet sille, että palvelua järjestettäisiin jatkossa ensisijaisesti omana tuotantona (vrt. vastaanottopalveluiden palvelukuvausta valmistelleen työryhmän suositus).

Vastaanottopalveluita selvittänyt palvelukuvaustyöryhmä suosittelee vastaanoton järjestämistä ensisijaisesti maakunnan omana tuotantona. Perusteluna tässä on käytetty ensisijaisesti sitä, että vastaanottopalveluiden keskeistä sisältöä on osallistuminen kiireellisesti sijoitetun lapsen, nuoren ja perheen tilanteen ja sijoituksen tarpeen arviointiin.

Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen osalta voidaan todeta, että tehtävä on paljolti samankaltainen. Ympäri vuorokautista perhekuntoutusta käytetään lastensuojelun tukitoimena yleisesti tilanteissa, joissa ollaan lähellä sijoituskynnyksen ylittymistä ja joissa painottuu tarve lapsen, nuoren ja perheen tilanteen arvioimiseen. Lisäksi laitosympäristössä toteutettavaa perhearviointia erityisenä ympärivuorokautisena perhekuntoutuspalveluna ollaan PKS- kunnissa kehittämässä ja määrältään lisäämässä kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa.

Edelleen olisi perusteltua jäsentää laitosvastaanoton ja ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen painopisteitä ja volyyymiä kokonaisuutena, ottaen huomioon mainitut sisällölliset samankaltaisuudet.

Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen järjestäminen ensisijaisesti omana tuotantona mahdollistaisi, että maakunnan reuna-alueiden palveluiden saatavuus tulisi taata uudistuksen jälkeen. Ympäri vuorokautisia, omana tuotantoja järjestettyjä perhekuntoutusyksiköitä voisi em. perusteiden olla tarkoituksenmukaista olla myös muualla maakunnassa, nyt ne ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle. Palveluverkon tiiviiden tarvetta voisi olla tarkoituksenmukaista ryhtyä selvittämään organisoimalla nykyisten kuntien toteuttamana tiedon keruu palvelutarpeista.

Ympäri vuorokautista perhekuntoutusta tulisi voida tarjota mahdollisimman lyhytkestoisena erityistason palveluna, perheen käyttämien muiden palveluiden tarjoaman tuen lisäksi. Tämä mahdollistaa, että se voi tarjota muiden toimijoiden osaamista ja työskentelyä vahvistavaa, konsultatiivista tukea.

Lastensuojelun ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen ja muiden lastensuojelun palveluiden tulisi yhtenäisiä osaamis-segmenttejä. Esimerkiksi systeeminen työskentelyote ja systeemisen orientaation kanssa yhteensopivat työmenetelmät

(läheisneuvonpito, avoin dialogi, perhearviointimenetelmänä Bentovim-Miller) ovat lastensuojelutyössä tutkitusti ja käytännön kokemustiedon valossa tulokselliseksi todettuja lähestymistapoja menetelmiä.

Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen kehittämistä olisi tarkoituksenmukaista edistää perustuen tunnistettuihin, kohdennetumpiin tuen tarpeisiin. Palveluiden järjestäminen maakunnallisesti antaisi nykyistä paremmat mahdollisuudet järjestää esimerkiksi perhearviointiin ja kuntouttavaan, muutosorientoituneeseen työskentelyyn erikoistunutta ympäri vuorokautista palvelua.

Vantaalla jo toiminnassa oleva sekä Helsingissä ja Espoossa suunnitteilla oleva perhearviointi on koko perheen laitosmuotoinen palvelu. Laitoksessa toteutettavan perhearviointin toiminta-ajatus on, että palvelua tarjotaan ensisijaisesti vaativiin arviointia edellyttäviin, mutta ei lapsen sijoittamista edellyttäviin tilanteisiin. Oleellista on, että perhearviointin toteuttamisesta laitosympäristössä on lisäarvoa verrattuna siihen, että arviointiin pyritään kotiin viedyn tehostetun perhetyön keinoin. Esimerkkinä epäily pienen lapsen kaltoinkohtelusta (sekä fyysinen että emotionaalinen), jolloin yhdistyy vaativan arviointityöskentely ja suojelua tarjoava palvelu. Perhearviointi ei kuitenkaan ole vaihtoehto kiireelliselle sijoitukselle, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa. Perhearviointin aikana pyritään selvittämään perheen tilanne ja löytämään oikea jatkotuen muoto vaativiin arjenhallinnan, perhedynamiikan ja vuorovaikutuksen pulmiin.

Ympäri vuorokautisen perhekuntoutuksen järjestämisessä tulisi huomioida mahdollisuus muodostaa saumattomia, lastensuojelun sisäisiä, räätälöityjä palveluketjuja. Esimerkiksi: Tehostetun perhetyön ja ympäri vuorokautisten palveluiden niveltäminen sekä intervallijaksojen hyödyntäminen.

Tehostetun perhetyön ja ympäri vuorokautisten palvelujen niveltäminen ehkäisee myös kustannusten kasvua: kalliit ympäri vuorokautiset jaksot voidaan toteuttaa lyhytkestoisina, tarvittaessa suunnitelmallisesti intervalli-jaksoja hyödyntäen. Näin toimimalla lastensuojelun palvelut voidaan yhdistää kokonaisuudeksi, jolla voidaan vastata asiakkaiden vahvoihin suojelun ja tuen tarpeisiin riittävän pitkäkestoisesti.

Integratiivisten toimintamallien kehittäminen on sote-uudistukseen sisältyvä keskeinen mahdollisuus myös tehostetun perhetyön näkökulmasta. Integraation keinoin lastensuojelun tehostetun perhetyön tukea tarvitsevien lasten ja perheiden tarpeisiin voidaan vastata nykyistä täsmällisemmin ja koordinoitummin, laaja-alaisempaa tietotaitoa hyödyntäen. Se myös mahdollistaisi, että lastensuojelun tehostetun perhetyön osaamisen tasalaatuisuuteen voitaisiin ylittää kohtuullisin ja realistisin satsauksin, sosiaalialan tarjoaman ammatillisen koulutuksen määrittämässä rajoissa.

Muutoksen uhat

- Integratiivisia toimintamalleja ei saada luotua tai niihin ei sitouduta
- Henkilöstön osaamista ja palveluiden joustavaa toteuttamisen tapaa (ml. palveluajat) ei onnistuta kehittämään vastaamaan vaativan lastensuojelun perhekuntoutuksen vaatimuksiin.
- Perheet eivät saa heille tarpeelliseksi arvioitua perhekeskuksen/perustason/muita palveluita perhekuntoutuksen päättyessä (asiakkuuksien pitkittyminen tarpeettomasti).
- Perheitä ei onnistuta motivoimaan ottamaan vastaan SHL mukaisia palveluita oikea-aikaisesti tai niitä ei ole tarjolla.

Muut toimintaympäristön muutokset

Etenkin metropolialueella turvapaikanhakijoina tai pakolaisina maahan tulleet lapset, nuoret ja perheet, muualta Suomesta muuttaneiden perheiden luomuverkoston puute ja yksinäisyys sekä eroperheiden suuri määrä ovat myös rakenteellisia,

sosiaalihuollon perustason palvelujen tarvetta lisääviä ja tuen tarpeita vaikeuttavia tekijöitä. Lisäksi segregaatian edelleen voimistuminen (etenkin suuret kaupungit) edellyttää, että käytettävissä on muitakin, kuin lapsi- ja perhekohtaisen työskentelyn keinoja.

Tarvitaan mahdollisuutta vahvaan hyte-työhön, rakenteelliseen sosiaalityöhön ja ylihallintokuntaiseen, lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta vahvasti vankistavaan yhteistyöhön. On tärkeää, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahva eriytymiskehitys voidaan painotetusti ja strategisesti ottaa huomioon (tuen tarpeiden kasautuminen; tuen tarpeiden ylisukupolvisuus; asuinalueiden eriytyminen). Esimerkiksi maahanmuuttaja-asiakkaiden parissa tehdystä työskentelystä karttunut tutkimustieto osoittaa, että palvelunkäyttäjien osallisuus palvelujen kehittämiseen ja oman asuinalueen kehittämiseen ehkäisee ongelmien vaikeutumista ja lisää oleellisesti vaikuttavuuden edellytyksiä palvelutuotannossa.

Erityisesti pääkaupunkiseudulla vaikuttavia ilmiöitä ovat maahanmuutto ja siihen liittyvät haasteet, joihin vastatakseen maakunnan tulee kehittää uusia palveluita esimerkiksi traumatisoituneiden lasten ja perheiden tukemiseksi. Moniongelmaisuuksien ja ylisukupolvisten ongelmien keskittyminen tietyille alueille haastaa palvelun tarjoajia. Pääkaupunkiseudun erityishaasteena on muualta Suomesta tai Suomen ulkopuolelta muuttaneiden verkostojen puute.